1993. VI. ÉVFOLYAM 6. SZÁM JÚLIUS

SZÓSZÓLÓ

A TUDOMÁNYOS DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETÉNEK LAPJA

Megállapodás

Megalakult az Akadémiai Érdekegyeztető Tanács

Az aláírók balról jobbra: Vígh László, Telegdi Lászlóné, Kuti László, Keviczky László, Koltay Jenő, Kemény Tamás, Kis Papp László.

Az Akadémia főtitkára, a kutatás intézeti munkáltatók és munkavállalók képviselői jövőbeni együttműködésüket írásba foglalt megállapodásba rögzítették 1993. július másodikán. Az ünnepélyes keretek között aláírt dokumentumot szó szerinti pontossággal ismertetjük a Szószólóban.

A Magyat Tudományos Akadémia (a továbbiakban: Akadémia) *főtitkára,* az akadémiai kutatóintézmények *vezetőinek képviselői* (a továbbiakban: munkáltatók) és az akadémiai kutatóintézményekben foglalkoztatott közalkalmazotti jogviszonyban állók közösségét képviselő szakszervezetek: az *Agrároktatási és Kutatási Dolgozók Szakszervezete (AOKDSZ), a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete (FDSZ), a Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete (MTSZSZ), a Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete (TDDSZ)* és a *Tudományos Dolgozók Szakszervezete (TUDOSZ)* az együttműködési kapcsolatok erősítésére — a megállapodásból származó kölcsönös előnyökre tekintettel — az akadémiai kutatóintézetek és azok közalkalmazottai érdekeit szem előtt tartva, összhangban a hatályos jogszabályokban és akadémiai rendelkezésekben foglaltakkal, az alábbiakban állapodtak meg:

1. Az Akadémia, a munkáltatók, valamint a reprezentatív szakszervezetek (a továbbiakban: Felek) a munkaügyi kapcsolatokat és a közalkalmazotti jogviszonyt érintő körben, különösen az anyagi, szociális és kulturális, valamint élet- és munkakörülményeket érintő jogokkal és kötelezettségekkel összefüggő kérdések akadémiai szintű egyeztetésére középszintű Akadémiai Érdekegyeztető Tanácsot (a továbbiakban: AÉT) hoznak létre.

2. Az AÉT tagjai:
— az Akadémia képviselői,
— a munkáltatók és
— a munkavállalók
tárgyalócsoportja.

A tárgyalócsoportok önállóak, egymástól függetlenek. A tárgyalócsoportok ügyrendjükről maguk döntenek.

A tárgyalócsoportok azonos létszámúak. Az AÉT ülésén a tárgyalócsoportok mellett — a napirendtől függően — tanácskozási jogú szakértő vehet részt.

3. A Felek kötelezettséget vállalnak, hogy az AÉT-ba állásfoglalásra és megegyezésre jogosult képviselőket jelölnek ki.

Az akadémiai tárgyalócsoport tagjait az Akadémia főtitkára jelöli ki.

A munkáltatók tárgyalócsoportjának képviselőit az akadémiai kutatóintézetek igazgatóinak tanácsa választja.

4. A Felek vállalják, hogy a harmonikus együttműködés és egyeztetés megteremtésére az 1. pontban meghatározott kérdésben tájékoztatják egymást.

5. Az AÉT üléseit szükség szerint tartja, összehívását bármelyik tárgyalócsoport ügyvivője kezdeményezheti.

6. A tárgyalócsoportok az ülések munkájának előkészítésére, koordinálására, a csoport álláspontjának kifejtésére, vezetésére — tagjaik közül — külön-külön ügyvivőt választanak. Az AÉT ülésének elnöki tisztét a tárgyalócsoportok ügyvivői ülésenként felváltva töltik be. Az elnök feladata az ülések munkarendjének meghatározása és levezetése.

7. Az AÉT alapszabályát, illetve ügyrendjét a Felek képviselői dolgozzák ki a megállapodás alapján, az aláírást követő 30 napon belül.

8. A Felek vállalják, hogy az ülésen mindhárom tárgyalócsoport által elfogadott megállapodást magukra nézve kötelezőnek tartják, és a végrehajtásához szükséges intézkedéseket maradéktalanul megteszik.

9. Az Akadémia főtitkára vállalja, hogy az AÉT titkársági feladatait az Akadémia pénzügyi főosztálya útján biztosítja, amely az AÉT üléseivel kapcsolatos iratokat az Akadémia Titkársága ügykezelésére vonatkozó rendelkezések szerint kezeli.

10. Ez a megállapodás aláírása napján lép hatályba. Az Akadémia főtitkára kötelezettséget vállal arra, hogy e megállapodás, illetve az üléseken kialakított megállapodások szövegének az Akadémiai Értesítőben történő kihirdetéséről gondoskodik.

Budapest, 1993. július 2.

Közalkalmazotti tanács választások

Szavazatösszesítés az Akadémián

Július elején az Akadémián jegyzőkönyvbe foglalták a május 21-28. között megrendezett közalkalmazotti tanács választások eredményeit. A jegyzőkönyvet a Szószóló olvasóinak kérésére közöljük.

Jegyzőkönyv

a 72/1993. (V. 7.) Korm. rendelet 8. §-a (2) bekezdésének c. pontja alapján létrejött szavazatösszesítő bizottság üléséről.

Az ülés helye: a Magyar Tudományos Akadémia Titkársága pénzügyi főosztálya (Budapest V., Nádor u. 7.)

Az ülés ideje: 1993. július 1. napja, de. 11 óra.

Jelen vannak: az említett kormányrendelet 12. §-ának (2) bekezdésében foglaltak szerint bejelentkezett szakszervezetek képviselői és a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárának megbízottja.

A szavazatösszesítő bizottság (a továbbiakban: bizottság) megállapítja, hogy a Magyar Tudományos Akadémia által működtetett költségvetési intézményektől 36 db olyan választási jegyzőkönyv érkezett be, amely a május 21-28. között megtartott választásokról készült. Jegyzőkönyv érkezett még az Állatorvostudományi Kutatóintézetből, a Néprajzi Kutatóintézetből, a Pszichológiai Intézetből és a Régészeti Intézetből. A bizottság azonban e jegyzőkönyvekben rögzített adatokat nem vette figyelembe, mert a választások nem a kormányrendeletben megjelölt időtartam alatt történtek, illetve egy jegyzőkönyv formahibás.

A választási jegyzőkönyvekben rögzített — az egyes szakszervezetek jelöltjeire leadott — érvényes szavazatok összesítése a törvényben előírt határidőn belül megtörtént. A szavazatok összesítését és a szavazati arányok megállapítását a bizottság az alábbi — a Munkaügyi Minisztérium által megadott — szempontok szerint és összesítő nyomtatványok felhasználásával végezte el.

A közalkalmazotti tanácsokra leadott érvényes szavazatok száma szakszervezetenként részletezve a következők szerint alakult:

szakszervezetek megnevezése*	érvényes szavazatok száma	megosztása százalékban
Természettudományi kutatóintézeteknél:		
AOKDSZ	221,5	10,1
KKDSZ	-	-
MTSZSZ	19,4	0,9
MVDSZ	46,6	2,1
Pro Reo	10,3	0,5
TDDSZ	339,8	15,5
TUDOSZ	1103,6	50,3
Függetlenek	454,7	20,7
Összesen:	2195,9	
Társadalomtudományi kutatóintézeteknél:		
KKDSZ	6,7	1,7
TDDSZ	118,8	29,8
TUDOSZ	189,6	47,5
Függetlenek	84,1	21,1
Összesen:	399,2	
Könyvtári tevékenységnél:		
KKDSZ	102,9	82,0
Függetlenek	21,4	18,0

szakszervezetek megnevezése	érvényes szavazatok száma	reprezentativitás százalékban
A Magyar Tudományos Akadémia intézményeiben összesen:		
AOKDSZ	221,5	8,2
KKDSZ	109,6	4,0
MTSZSZ	19,4	0,7
MVDSZ	46,6	1,7
Pro Reo	10,3	0,4
TDDSZ	458,6	16,8
TUDOSZ	1293,2	47,6
Függetlenek	560,2	20,6
Mindösszesen:	2719,4	100,0

*Rövidítések:
Agrároktatási és Kutatási Dolgozók Szakszervezete (AOKDSZ)
Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete (KKDSZ)
Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete (MTSZSZ)
Magyar Vegyipari Dolgozók Szakszervezete (MVDSZ)
Pro Reo Érdekképviseleti Szervezet (Pro Reo)
Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete (TDDSZ)
Tudományos Dolgozók Szakszervezete (TUDOSZ)

A bizottság tagjai a fenti adatok valódiságát elismerték, és azt egyhangúlag elfogadták.

A munkahelyi választási bizottságok jegyzőkönyveinek és a feldolgozási tábláknak a megőrzéséről a Magyar Tudományos Akadémia képviselője gondoskodik. E dokumentumokat az 1993. évi XIII. törvényben rögzítettek szerint az 1995. évi közalkalmazotti tanácsi választások megkezdéséig kell megőrizni.

A Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének képviselője a bizottság munkájában részt vett, a támogatott kutatóhelyekről azonban a bizottsághoz a közalkalmazotti tanács megválasztásáról szóló jegyzőkönyv nem érkezett. Az FDSZ és a TDDSZ képviselője kijelentette, hogy a támogatott kutatóhelyeken a közalkalmazotti tanács választási munkái folyamatban vannak, ott a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezete és a Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete képviselettel rendelkezik.

A jegyzőkönyv egy-egy eredeti példányát, továbbá a feldolgozási táblák egy-egy másolatát a jelenlévők kézhez kapták. A jegyzőkönyv egy eredeti példányát az országos szintű szavazatösszesítő bizottsághoz legkésőbb 1993. július 2. napjáig juttatja el a Magyar Tudományos Akadémia Titkársága.

A bizottság ezután kimondta feloszlását.

Lukács Józsefné *AOKDSZ*
Mayer György *FDSZ*
Pétervári Lászlóné *KKDSZ*
dr. Telegdi Lászlóné *MTSZSZ*
dr. Kovács Ilona *TDDSZ*
dr. Révész Márta *TUDOSZ*
dr. F. Tóth Tibor *MTA Titkársága*

Vajúdtak a hegyek.....

Mennyi az annyi?

Szomorú? Felháborító? Megalázó?
Döntse el az olvasó! Írásunkban természetesen ismét a kutatóintézeti dolgozók 1993. évi bérfejlesztéséről van szó. Vegyük tehát sorra az eseményeket, tekintsük át folyamatában a történetet.

— 1992. nov. 20-21-én az Érdekegyeztető Tanács ülésén (ÉT) megállapodás született arról is, hogy ,,bérpolitikai intézkedésekre 10 milliárd forintot indokolt elkülöníteni, melyet 1993. május 1. hatállyal kell felhasználni differenciált módon és mértékben. ...Kiemelten kell kezelni ... a kutatóintézmények dolgozóit."

— A Költségvetési Intézmények Érdekegyeztető Tanácsán (KIÉT) folytatódtak a tárgyalások: a Munkaügyi Minisztérium (MüM) képviselői kívánatosnak tartották, hogy a költségvetési intézményektől bekérjék az 1993. március havi létszámokat, kereseteket, illetve a közalkalmazotti bértarifa bevezetéséhez viszonyított elmaradásokat. Arra hivatkoztak, hogy reális adatok birtokában kívánatos a 10 milliárdos keretet felosztani.

— 1993. május 25-én a KIÉT ülésén abban állapodtak meg, hogy a kiemelten kezelt kutatóintézeti dolgozók béremelésére 1993-ban 7 hónapra (járulékok nélkül) 89 829 forint fordítható. A Munkaügyi Minisztérium létszám adata szerint ez mintegy 9100-9200 főt érint. (A táblázat szerint 1992. évi összes statisztikai létszám 9222 fő a kutatás területén. Itt azonban megállnunk egy pillanatra és új fogalmakkal kell megismerkednünk. A béremelések során munkavállalókról szoktak beszélni. Most előkerült viszont a béremeléseknél szokatlan ,,statisztikai állományi létszám" kifejezés. Az emberről alkotott eddigi fogalmainktól ez ugyan eltér, miután itt töredék emberekkel számolnak, ugyanis a negyedévi statisztikai állományi létszámokat átlagolják egész évre. Ha például valaki 3 hónapig gyesen volt, ő abban a negyedévben nem szerepel a statisztikai állományi létszámban, de ez a sorsa a 3 hónapig betegállományban, fizetés nélküli szabadságon tartózkodónak, vagy a szülő nőnek is. Ezek a kollégáink ilyen mérce szerint tehát jó esetben 3/4 főnek számítanak.

— 1993 júniusában a Munkaügyi Minisztérium megküldte az MTA pénzügyi főosztályának intézetenkét a béremelésre fordítható keretszámokat. A kutatóintézetekben megpróbálták értelmezni az összeget. Természetesen az egy közalkalmazottra jutó havi béremelést számolják ki először. (Egyetlen intézet sem lépi át az engedélyezett költségvetési létszámát.) Az eddig kapott információink szerint intézetenként az egy munkavállalóra jutó bruttó béremelés intézetenként változóan 600 és 1000 forint között van. A különbségek oka nem ismert, miután egyetlen munkahely sem tudja, mekkora létszám vagy milyen bértömeg alapján számolta ki a MüM az intézetekre jutó összeget: miért pont annnyi vagy csupán ennyi?

— Számoljunk utána. Vegyük a jobbik esetet, ha például 1000 forint a havi béremelés személyenként valamelyik intézetben. (Ez a kutatóintézeti bérátlagot tekintve csak 4,5 százalék — ami az MTI közleményéből ismertté vált — a 6 százaléknál kevesebb). Azt ajánlják a munkaügyeseknek, hogy ebből először vegyék le a 10 százalék áfá-t, amit az új áfa-törvény ír elő. Marad 900 forint, ami 10 százalék nyugdíjjárulékot, 22 ezer Ft-os kutatóintézeti átlagbért tekintve 35 százalék szja-t, és 2 százalék munkavállalói járulékot figyelembe véve összesen további 47 százalékkal csökken. Optimális esetben tehát a kutatóintézeti dolgozó havonta 477 forinttal vihet többet haza, kiemelten kezelték, elismerve, hogy a március 30-i adatok szerint a 16 költségvetési ágazaton belül az elmaradást tekintve 5. helyen áll a kutatás és kísérleti fejlesztés ágazata. (Ebből a béremelési keretből az akadémikusok és az intézeti igazgatók nem részesülnek).

Összegezve tehát elmondhatjuk, hogy a demokratikus játékszabályokat betartva, igen nagy adathalmaz bekérésével, annak alapos feldolgozásával, többhónapos tárgyalássorozat eredményeként a kutatóintézeti dolgozók átlagosan bruttó 2,45-4,1 illetve nettó 1,4-2,2 százalék közötti béremeléshez jutottak, május elsejétől visszamenőlegesen.

A Pénzügyminisztérium a Szószóló lapzártáig (1993. július 19-ig) egyetlen fillért nem utalt át a munkahelyekre.

Nem kellene ezért a lelketlenségért valakinek/valakiknek szégyenkezniük?

Révész Márta

Tóth Attila, a TUDOSZ elnökségi tagja

Néhány következtetés a tb-választások eredményeiből

A SZÓSZÓLÓ elmúlt havi lapszámában olvasható volt a szavazatok megyénkénti eloszlása. A térképek láttán elgondolkozhattunk, az ÉSZT miért volt kevéssé ismert Nógrádban? Mi a „szegedi csoda" titka? Mennyiben járult hozzá a versenytársak koncentrált propagandája ahhoz, hogy a nagyvárosok közül Budapest hozta a legkevesebb százalékos szavazatot, és ennek kapcsán tényleg Budapest központú-e az értelmiség? Most mégsem erről lesz szó, hanem arról, milyen következtetéseket vonhatunk le az úgynevezett hatékonysági mutató segítségével.

Az elmúlt 4 évben több kísérlet történt arra, hogy különböző célokból (reprezentativitás, vagyonosztozkodás) összehasonlítsák a szakszervezeti szövetségeket. Véleményünk szerint legegyszerűbb lett volna az igazolt taglétszámokat összehasonlítani. Ezt azonban egyes konföderációk ellenvetéseikkel 4 éven át sikerrel „fúrták meg", és vívták ki parlamenti segítséggel a szakszervezetek közötti választásokat, ahol titkos szavazáson az ország összes szavazópolgára mondhatott véleményt a szövetségekről, függetlenül attól hol volt, hol nem volt tag, vagy egyáltalán látott-e szakszervezetet életében.

A hatékonysági mutató

A hatékonysági mutatót (továbbiakban HM) úgy kapjuk meg, hogy egy-egy szakszervezeti konföderációra leadott szavazatszámot elosztjuk a szövetség saját maga által bevallott taglétszámával. Ez megmutatja, egy tag hány szavazatot hozott szakszervezetének, illetve a konföderáció jól vagy rosszul járt-e azzal, hogy a taglista helyett az ország közvéleményét választotta a megmérettetés forrásául.

Nem hivatalos választási eredmények*

	bevallott taglétszám	hatásfok	NYUGDÍJBIZTOSÍTÁS				EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS			
			sor-szám	szavazat	szavazat	hatásfok	sor-szám	szavazat	szavazat	hatásfok
	ezer	%		%	ezer	%		%	ezer	%
MSZOSZ	1000,00	41,07	1	50,10	1457,00	1,46	1	45,22	1315,00	1,31
LIGA	250,00	10,27	4	10,06	293,00	1,17	2	13,13	382,00	1,53
MOSZ	160,00	6,57	2	10,91	317,00	1,98	3	12,80	372,00	2,33
SZEF	500,00	20,53	3	10,62	309,00	0,62	5	8,39	244,00	0,49
KESZOSZ	5,00	0,21	5	7,34	213,00	42,69	4	8,41	245,00	48,91
ÉSZT	**110,00**	**4,52**	**6**	**6,17**	**179,00**	**1,63**	**6**	**6,79**	**197,00**	**1,79**
ASZOK	410,00	16,84	7	4,80	140,00	0,34	7	5,27	153,00	0,37
összesen	**2435,00**	**100,00**		**100,00**	**2908,00**	**1,19**		**100,01**	**2908,00**	**1,19**

*A taglétszám adatok forrása: HVG (kivéve a KESZOSZ, amely becslés).

Országos szinten tehát az előzetes sugalmazásokra rácáfoló masszív 39%-os részvétel azt jelenti, hogy a szakszervezeti tagokon kívül legalább félmilló ember járult az urnákhoz, ami átlagos HM=1,19-nek felel meg.

A szakszervezeti szövetségek eredményei

A szakszervezeti szövetségek közti megoszlás azt mutatja, hogy a KESZOSZ 40 feletti értékeitől eltekintve — amelyre még visszatérünk — a HM-értékek 0,3 és 2,3 között helyezkednek el. A választást kierőszakoló szövetségek tehát nem tudták (a nem is olyan titkon várt!) nagyságrendi áttörést végrehajtani a szakszervezeten kívüli népesség, illetve más szövetségek tagjainak megnyerésével. Egyedüli kivétel a vallásos keresztény vonal megjelenése, kisebb részben a MOSZ részéről, és teljes intenzitással a KESZOSZ esetében. Ettől eltekintve az eredmények azt mutatják, hogy a bevallott taglétszámarányokat a választás sem módosította lényegesen.

A KESZOSZ sikere komoly lehetőséget jelent és feladatot ad a szakszervezet vezetői számára. Ha sikerül szakszervezeti alapokat szervezni (konkrét szakszervezeti tagokat is nyerni maguknak) a választási sikerük után, egy erős magyar kereszténységszociális mozgalom első megnyilvánulását üdvözölhetjük. Ha nem, akkor a keresztény irányultságú pártok próbaléggömbjét eresztették fel, kipuhatolva, pusztán a vallásos érzésekre való apellálás és az egyházi propaganda hány szavazatot hoz országszerte (200-250 ezret). Hogy van-e keresztény szakszervezeti élet a magyar munkahelyeken, az majd kiderül az üzemi és közalkalmazotti tanácsok választási eredményeinek összesítésénél...

A MOSZ elhúzása a szövetséges Liga eredményeitől jelzés lehet a vezetők számára egy önállóbb szakszervezetpolitika felvállalására, aminek első lepése a sokszínű és méginkább sokeredetű szervezet kereszténységszociális vonalának megerősödése lehet (különösen ha a KESZOSZ nem tudja megalapozni magát). Ez idehaza egy laza Liga-MOSZ szövetség kiegyensúlyozott vonalvezetését, bizonyos pártkapcsolatok megerősödését, nemzetközi relációban pedig a keresztény irányultságú Munka Világszövetsége (WCL) felé történő orientációt jelentheti.

Az ÉSZT jó helyezése azt mutatja, hogy ha egy szervezet működésével politizál, és egy jól definiált kör érdekeinek képviseletét, védelmét és érvényesítését vállalja fel, és ezt tudatosítani is képes az érdekeltekben, számíthat azok szavazataira. Számított a karakterisztikus elnevezés, amihez hasonlót csak a KESZOSZ mutatott („értelmiségi", illetve „keresztény"), és ami a tájékozatlan szavazót is útbaigazítja a konföderáció jellege felől, feltéve, ha hajlandó a szavazólapokat elolvasni. A takarékos kampányt ellensúlyozta a megcélzott értelmiségi réteg fogékonysága, aminek eredményeképpen az ÉSZT valós taglétszámát több mint másfélszeresen meghaladó támogatottságával, megszilárdította pozícióját az érdekegyeztetésben, lehetőséget biztosítva az értelmiségi érdekek még hatékonyabb védelmére.

Az MSZOSZ abszolut számokban elért sikere ellenére — amit a tömegkommunikáció oly nagy intenzitással interpretál a kibontakozás vagy a végromlás kezdeteként (pártállástól függően) — HM eredményeiben a középmezőnybe került. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy ha egy szakszervezetet sokan ismernek, elég pénze van a kampányra és karakterisztikusan lép fel országos kérdésekben, akkor az országos megmérettetésben tagsága súlyának megfelelően tud szerepelni. Keveset beszélnek róla, de a 45-50%-os abszolút részaránynál — ami a párttámogatottság miatt bizonyos országos politikai üzenettel bír — fontosabb az a tény, hogy most már a taglétszám mellett a választási eredmény alapján is legitimációt szerzett a szervezet, aminek feltehetően nemzetközi szakszervezetpolitikai következményei is lesznek.

Hatékonyság tekintetében a Liga eredménye se nem jobb, se nem rosszabb fő riválisánál (abszolut számokban természetesen a kisebb taglétszám megmutatkozik). Az igazi különbség — aminek szakszervezetpolitikai következményei lesznek — az előzetes elvárásokban rejlik, hiszen a Liga volt a választások fő kezdeményezője, propagátora és kijárója. Vezetőinek egy része évekig hirdette, hogy a „hagyományos" szakszervezetek taglétszámbeli fölénye „kényszertagság" eredménye, vagyis a tagok nem mernek, vagy egyszerűen lusták kilépni a „sztálinista" „pártállami" szakszervezetekből. Ezzel szemben az általános választásoktól várták az „igazság pillanatát", amikor a választói akarat torzítatlanul megmutatkozván nyilvánvalóvá lesz az „új" szakszervezetek elsöprő népszerűsége. A Liga eredményei a drága kampány ellenére azt mutatják, hogy a politikai radikalizmus kezdeti vonzereje megkopott, és amennyiben túlzott várakozást keltettek támogatóikban, hazánkban és külföldön egyaránt, most számolniuk kell a csalódás következményeivel.

A bűvös HM=1 határ alatt szerepelt a SZEF, vagyis kevesebb szavazatot kapott tagjai számánál. Ez elgondolkoztató, bár nem meglepő, hiszen ez a történeti okokból laza szövetség nem tudta, még tagságában sem, tudatosítani a hovatartozást és a szavazás fontosságát. Feltehető ezzel szemben, hogy a közalkalmazotti tanács választásokon erős ágazati szakszervezetei komoly sikereket érnek el, de a tb-választásokon elért eredmény kompenzálására számos, jól sikerült akciót kell szervezzenek. Felmerülhet szervezeti reform szükségessége is, hogy az országos érdekegyeztetésben hatékonyabbak legyenek. Méretük miatt abszolút súlyuk megvan, a gyengébb választási eredmény inkább az elmaradt haszon kategóriájába esik.

Hasonlóan - de még gyengébben - szerepelt az ASZOK, mivel a korán megkezdett és nyilván nem olcsó plakátkampány ellenére csak taglétszámának harmadát sikerült meggyőzni arról, hogy fontos rá szavaznia. Ez magyarázható azzal, hogy az „autonóm" önmeghatározás gyengébb, és megkülönböztetésként érthetetlenebb még a SZEF „közalkalmazott" öndefiniciójánál is, valamint azzal, hogy a koordináció magját adó vegyészek között erős volt egyrészről a nosztalgia, másrészt a radikálisabb fellépés igénye. Utolsó helyük ellenére létük megkérdőjelezhetetlen — amint az az üzemi tanács választásokon bízvást ki fog derülni — megakadályozva ezáltal az érdekegyeztetés körében részt vevők létszámának a tb-választási eredmény alapján történő szűkítését.

Választói magatartásformák

A hatékonyság alapján azonban nem csak a résztvevők választási teljesítménye értékelhető, de megállapíthatók bizonyos választói magatartásformák is. Ábrázoljuk hat, a választáson részt vett szövetség egyes megyékben elért hatékonyság értékeit az ÉSZT adott helyen elért eredményének függvényében.

(A KESZOSZ adatai az ellenőrizhetetlen és kis létszám miatt nem szerepelnek a grafikonon. A nyíllal jelölt pont azt jelöli, hogy az adott megyében az ÉSZT 1,8, a Liga pedig 1,4 hatékonysággal szerepelt.)

Az ÉSZT eredményei (természetesen) egy 45 fokos egyenesen helyezkednek el, a nála jobbak e felett, a rosszabbak alatta. Látható, hogy tömegesen csak a MOSZ mutat fel nagyobb hatékonyságot, a többiek HM értékei (6 MSZOSZ és 2 Liga eredménytől eltekintve) kisebbek az ÉSZT ugyanott elért adatainál. Feltűnő még az ÉSZT megítélésének szórása, mely 0,9 és 2,2 között mozog. (Átlagban 1,2 alatt az MSZOSZ, 1,0 alatt még a Liga is megelőzi, míg 2 fölött felülmúlja a MOSZ-t is.) Az ÉSZT vezetésére vár ennek tartalmi értékelése, és a következtetés levonása a szervezettség és a területi munka egyenetlenségét illetően.

A többi konföderáció adataira illesztett egyenes iránya azt mutatja, hogy az ÉSZT kikkel együtt volt eredményes a megyékben, illetve — kik vittek el szavazatokat tőle.

Az ASZOK egyenese vízszintes, tehát eredményei az ÉSZT-eredményektől függetlenek. Az MOSZ és a Liga azokban a megyékben ért el jó eredményt, ahol az ÉSZT, míg az MSZOSZ és a SZEF épp ellenkezőleg. A szavazók tehát az ÉSZT-et az „új" szakszervezetek közé sorolták be, ami figyelembe véve, hogy ezt nem hangzatos deklarációk ismételgetésével érte el (az ÉSZT kampánya, és előtte a sajtóban való megjelenése egyébként is visszafogott és tárgyszrű volt), egyszerre közvetít értékítéletet és elvárást.

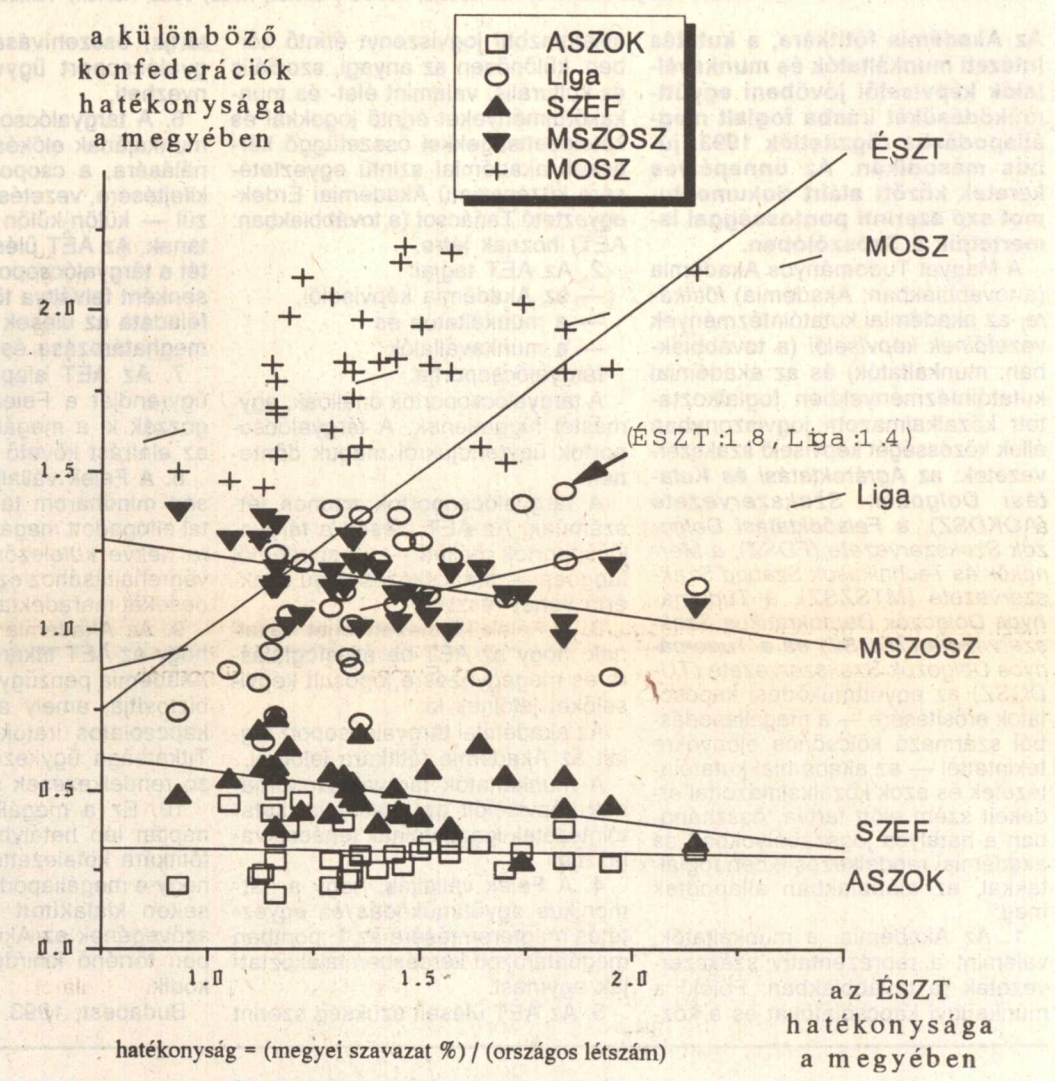

hatékonyság = (megyei szavazat %) / (országos létszám)

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy volt két választás Magyarországon, amit nem mi erőltettünk, amire nem mi költöttük a legtöbbet, de amin becsülettel, létszámarányunknál sokkal jobban álltunk helyt, és aminek eredményei segítenek abban, hogy jobban megismerhessük magunkat, és megismertethessük magunkat másokkal.

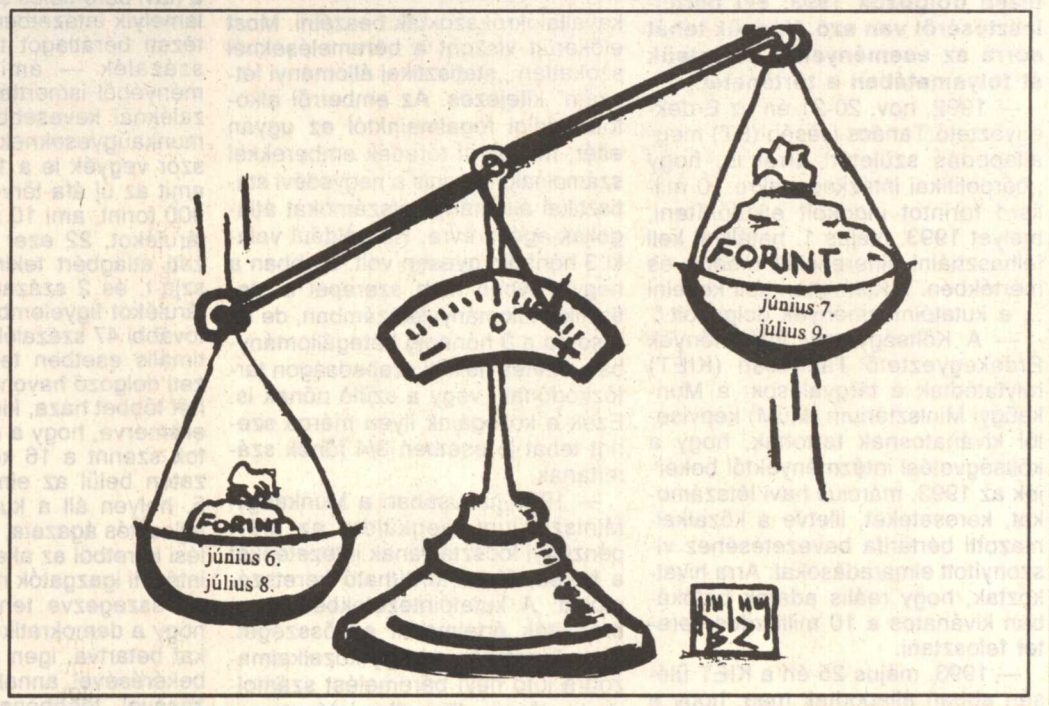

MSZDP—ÉSZT találkozó

Az ország felemelkedéséhez elengedhetetlen a magas szintű kutatás és oktatás fenntartása, amely alapvetően állami feladat — állapították meg az MSZDP és az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés vezetőinek első találkozóján, amelyen áttekintették a szociáldemokrata alternatíva politikai és szakszervezeti kérdéseit.

Az ÉSZT üdvözölte a szociáldemokrácia egységesülési törekvéseit és az MSZDP emberközpontú, a tudomány és a műveltség megszerzését támogató elképzeléseit. Véleményük szerint az országos érdek minél szélesebb rétegek számára megteremteni a magas szintű szaktudás megszerzésének lehetőségét, az esélyegyenlőség alapján.

Európa Tanács szemináriuma

A szociális biztonságról

Az Európa Tanács 1993. június 28. és július 1. között szemináriumot rendezett a kelet-európai (volt szocialista) országok számára a szociális biztonság egyes kérdéseiről. A rendezvényre 15 országot hívtak meg: Albániát, Belorussziát, Bulgáriát, Horvátországot, Csehországot, Észtországot, Magyarországot, Lettországot, Litvániát, Lengyelországot, Romániát, Oroszországot, Szlovákiát, Szlovéniát, Ukrajnát. Az egyes országokat négytagú delgáció képviselhette: egy kormányhivatalnok, egy parlamenti képviselő, egy delegált a munkaadói, egy pedig a munkavállalói érdekképviseleti szervek részéről. Lengyelország kivételével minden ország eleget tett a meghívásnak. Magyarországot hárman képviseltük: Havas Gábor SZDSZ-es országgyűlési képviselő, dr. Nosztroy Judit az ÉT munkaadói, e sorok írója dr. Czuglerné dr. Bittó Márta pedig az ÉT munkavállalói oldalának részéről.

A szociális biztonság fogalma nagyjából megfelel a mi társadalombiztosításunknak. Az ellátások köre fedi a tb-ellátások körét, ideértve néhány, nálunk jelenleg állampolgári jogon járó ellátást is, mint például a családi pótlék vagy a szociális törvény alapján járó egyes ellátások. A szemináriumon napirendjén az anyasági ellátások, a családi pótlék, az üzemi baleseti, a rokkantsági, valamint a betegségi ellátások szerepeltek. Az ellátásokra vonatkozó szabályok zsinórmértéke az Európa Tanács országaiban a *Szociális Biztonság Európai Kódexe,* amelyhez — mint az Európa Tanács többi alapvető jogi dokumentumához — a tagállamoknak előbb-utóbb erkölcsi kötelességük csatlakozni. Az ellátások alapvetően biztosítási alapon járnak, de a Kódex előírásai szerint más módon is meghatározható a jogosultak köre. A lényeg az, hogy a Kódexben írt ellátásokhoz, amelyek minimumnak tekintendők, a lakosság legszélesebb rétegei hozzájuthassanak.

A szemináriumon azt célozta, hogy térségünk országait felkészítse társadalombiztosítási rendszerüknek a Kódex színvonalán történő megszervezésére. Ehhez német, francia, dán és olasz szakértők ismertették saját országuk szociális biztonsági rendszerének fő vonásait, példát mutatva ezáltal arra, hogy a Kódex *adaptálásával* mennyire különböző modellek valósíthatók meg. Nagy tanulsága volt a szemináriumnak, hogy ellátási rendszerünk nem marad el lényegesen a fejlett európai modellek mögött, más kérdés persze a pénzbeli ellátások összegszerűsége. Úgy is fogalmazhatok, hogy gazdasági adottságainkhoz képest nagyobb terheket vállalunk magunkra, mint a fejlett európai országok. E mögött *kényszerű gazdasági magyarázat* rejlik, ami rávilágít a volt szocialista és a fejlett európai országok biztosítási rendszerei közötti különbségre. Míg utóbbiaknál szigorúan érvényesül a *biztosítási elv*, addig nálunk a társadalombiztosítás keretében nyújtanak olyan ellátásokat is, amelyek a fejlettebb országokban legfeljebb a szociális háló részét képezik, a biztosításhoz semmi közük. Ezzel függ össze: a készpénzellátások sajátos funkciója nálunk az, hogy a megélhetéshez nyújtott nélkülözhetetlen állami támogatást jelenítik meg. Gazdagabb országokban az ellátások mögött a rászorultság másként jelentkezik. Dániában például egy gyermek után még nem jár családi pótlék, de a családi költségvetés nem is igényli annyira, mint nálunk. Jellemző az európa tanácsi modellekre az, hogy a pénzellátások kizárólag a biztosítási események miatt kieső jövedelem pótlására szolgálnak, de azt viszont igyekeznek teljesen kompenzálni.

A munkavállalói érdekképviselet tétje a jövőben külső és belső tényezők hatására nőni fog. A külső tényező hazánk Európa Tanácsi tagsága. Az Európa Tanács számos jogi dokumentuma bizonyítja, hogy kezdettől nagy figyelmet fordított a szociális biztonság kérdéseire. Ezek hazai érvényre juttatása az érdekvédelem alapvető követelései közé kell hogy tartozzék. Az Európa Tanácsi standardok ismeretével való felvértezettségre szükségünk is lesz a munkaadói oldallal szembeni stratégiánk alakításában. Az önkormányzatok megalakulásával az állam kivonul a társadalombiztosítás terhére, amint azt a családi pótlékkal kapcsolatos költségvetési törekvéseknél már láthatjuk. A kormány háttérbe vonul, és nem igyekszik a munkaadókra nyomást gyakorolni, a munkavállalóknak pedig ezt az esetenkénti támaszt mellőzve kell a munkaadókkal szemben érdekeiket érvényesíteni próbálni.

A munkaadói oldalnak fokozottan a „bőrére" megy a jövőben a játék. Csak két példát hadd említsek az elmondottakra. Ismertek a kormány korábbi törekvései a betegszabadságnak 10 napról 30 napra történő felemelésére, amellyel szemben a munkaadói oldal a betegszabadság megszüntetéséért küzdött. A kormány érdektelenné vált, mert betegség esetén vagy közvetlenül a munkaadó vagy a — most már önálló és független — társadalombiztosítás fizet. A munkaadói érdek viszont nem csökkent, mert a betegszabadság idejére járó pénz az átlagkereset 100 százalékáig mehet. Másik példám az úti baleset, amelyből úgy tűnik, munkaadói nyomásra sikerül kivenni a munkából jövet-menet történő balesetet. A Szociális Biztonsági Kódex egyik kiemelten fontosságú, feltétlen alkalmazandó szabálya szerint viszont az úti baleset magában foglalja a munkából jövet-menet történt balesetet is. A készülő szabályozás ellen elegendő az az egyetlen érv, hogy jogszabályaink nem lehetnek ellentétesek az Európa Tanács jogi normáival.

B. M.

Autonóm és/vagy színvonal?

Valamelyik este tekintélyes közéleti és tudós emberek beszélgettek a televízióban az egyetemek autonómiájáról és ezzel kapcsolatban a tudományos minősítésről. Amire felfigyeltem: az egyetemek autonómiája egyenes következményeként a jelenlegi tudományok doktora a jövőbeli akadémiai doktorfokozat az egyetemeken „nem lesz érvényes", nem lesz feltétele semmiféle előléptetésnek és kinevezésnek. Az autonóm egyetem majd „gondját viseli" saját embereinek a minősítés terén is! Nagy döbbenetemre az egyetemi autonómia és a szakmai minőség ilyen szembeállítása megjegyzés nélkül maradt.

Amint azt a beszélgetés alapján gyanítom, az egyetemi autonómia múltbeli legfőbb „megsértése" abban áll, hogy a professzorjelöltekről ki kellett kérni az Akadémia illetékes tudományos osztályának a véleményét, valamint a tudományok doktora fokozat volt a kinevezés egyik elfogadott szükségfeltétele. Az valahogy feledésbe merült azonban, hogy a kinevezés az egyetemi tanács véleménye ismeretében az illetékes miniszter joga volt, nem pedig az Akadémiáé. Az a néhány (általam ismert) konkrét eset is átvillant agyamon, amikor az Akadémia véleményét felülbírálva, vagy éppen doktori fokozat nélkül került sor kinevezésre, mivel az érintett együtt vadászott X vagy Z elvtárssal/úrral, vagy éppen szerencsés atyafisága nem sértette a féltett autonómiát! Ha valóban tiszta lappal akarunk indulni, akkor előtte nem árt tisztázni a fogalmakat és az alapvető viszonyokat.

Az autonómia valóban megköveteli, hogy az egyetemnek jogába álljon minden külső befolyás nélkül kinevezni professzorait, saját feltételrendszere alapján. Amennyiben az illető egyetem magánpénzekből működik, itt a dolognak vége is van, hiszen az egész eljárás az egyetem belügye. Alapvetően megváltozik azonban a helyzet egy állami, azaz közpénzekből működtetett egyetem esetében. Ebben az esetben ugyanis az állam — azaz az adófizető — joggal kérheti számon az egyetemtől az eminens tanári kart és az ezzel összefüggő nemzetközi színvonalú oktatást. Ezen a ponton tehát az egyetem belügye, következményeit tekintve, közüggyé válik. Egy extrém példát véve, az egyetemi autonómia lehetővé teszi, hogy akár a rektor összes rokona professzori kinevezést kapjon, de csak akkor, ha arra megfelelően kvalifikált, ez utóbbi azonban csak (a rektortól) független vizsgálatokkal dönthető el (tehát egyes nézetek szerint szükségképpen autonómiát sért).

Abban egyetértés látszik kialakulni, hogy az egyetem által adományozott doktori fokozat (a Ph.l), ekvivalense, az illető egyetem követelményrendszere alapján legyen elnyerhető. A fokozat megszerzése azt tanúsítja, hogy az illető doktor önálló tudományos kutatás folytatásához szükséges tudományos ismeretekkel rendelkezik, és a megvédett disszertációban leszűrt eredmények alapján arra alkalmasnak találtatott.

A tudományok doktora, illetve a jövőbeli akadémiai doktorfokozat odaítélése más célt szolgál. Ez a fokozat arról tanúskodik, hogy a hosszabb ideje önálló kutatómunkát végző személy eredményei nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedőek, és mint **kutató** egy kutatócsoport vezetésére, esetleg tudományos iskola kialakítására alkalmas személyiség.

A kétféle fokozat között nyilvánvalóan lényeges, és nemcsak színvonalbeli különbség van. A Ph. D. vagy azzal egyenértékű fokozat megszerzése az egyetemi tanulmányok folytatásaként a posztgraduális képzés „megkoronázása", és erre az egyetem a legalkalmasabb fórum, mind oktatási rendszerét, mind pedig tradícióit tekintve.

Egy kutató eredményességének objektív elbírálása már korántsem egyszerű dolog, és ebben jelentős szerep jut mind a *peer review* intézményének, mind pedig a tudománymetriai módszerek alkalmazásának. Ami a lényeg azonban: egy kutató szakmai értékelését nem közvetlen környezete, hanem megfelelő csatornákon keresztül lényegében a teljes tudományos közösség végzi el.

Fenti előzmények után tegyük fel most a kérdést: milyen követelményeket kell támasztani egy leendő egyetemi tanárral szemben, és azok teljesülését hogyan lehet objektív módon megállapítani? A válasz triviális a közelmúlt vitáinak ismeretében: az ideális egyetemi professzor a kiváló tudományos kutató és a kiváló tanítómester erényeit ötvözi szerves egységbe. A tanári, pedagógusi kvalitások megállapítására a legalkalmasabb fórum — a felhalmozott tapasztalatok, gyakorlat és tradíciók alapján — az egyetem. A kutatói kvalitások értékeléséről már fentebb szóltunk. A kétfajta kvalitással szemben támasztott követelményeket a logika szabályai szerint az **és,** illetve a **vagy** bináris művelete segítségével lehet teljes követelményrendszerré összekapcsolni.

Ha a kinevezendő egyetemi tanártól megkívánjuk, hogy legyen akadémiai doktor, akkor a logikai és művelete alapján az *európai módon autonóm* egyetem a színvonalas kutatókból a legjobb tanárt választhatja ki professzorának.

Amennyiben az akadémiai doktori fokozat nem követelmény, a *provinciális autonómia* egyetemén a legjobb tanár, esetleg még jó kutató is lehet, de ez utóbbi nem követelmény. A „vájtfülűek" azonban azonnal észreveszik a provinciális autonómia kikényszerítette ellentmondást: rossz kutatóból soha nem lehet kiváló egyetemi tanár!

A legutóbbi időkben elhangzott nyilatkozatok azt a félelmet erősítették meg bennem, hogy a legjobb úton vagyunk egyetemeink **provinciális autonómiájának** megvalósítása felé!

B. Gy.

(Hadi)tudósítás

Az ÉT júniusi üléseiről

Kuti László immár két eszendeje részt vesz az —Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés képviseletében — az Érdekegyeztető Tanács (ÉT) munkájában. A TUDOSZ elnöke a Szószólóban rendszeresen (hadi)tudósít az érdekegyeztetés „harcmezejéről".

Már-már azt hihettem, hogy valamirevaló „hadiesemény" hiányában a májushoz hasonlóan a június havi haditudósításomról is le kell mondanom, de a pénzügyminiszterünk felmentett a további lazsálás alól. Kiderült ugyanis, hogy az ÁFA törvény módosítást, a csatlakozó kompenzációs elképzelésekkel, valamint a pótköltségvetés tervezetét nem kívánta végső parlamenti dötnés elé vinni, úgy hogy azokat előzetesen az ÉT plenáris ülése meg ne tárgyalja. A kitűzött ÉT-re természetesen minden oldal előzetesen készült: így a hat szakszervezeti konföderációvezető tárgyalóasztalhoz ült a pénzügyminiszterrel és csapatával (Szabó Iván természetesen hasonló tárgyalásokat a munkáltatók képviselőivel is folytatott). Ezen a tárgyaláson kértük a pénzügyminisztérium segítségét, hogy hozzanak össze egy találkozót a hatok vezetői és az IMF Budapesten tartózkodó képviselője között, továbbá kértük azt, hogy az ÉT ülést halasszuk el e tárgyalás utánra. Mindkét kívánságunk teljesült (az igaz, de ez csak később derült ki, hogy talán ez volt a legnagyobb eredményünk, amit elértünk e témák kapcsán).

Az ÉT plenáris ülésére végül is július 30-án, szerdán került sor, s így megfelelően fel tudtunk készülni. A reggel 8 órakor kezdődött ülést a napirendi pontok felcserélésének javaslata nyitotta meg. Ezzel a kormány és a szakszervezetek képviselői egyetértettek, a munkáltatók képviselői nem, de az alapszabály értelmében így is életbe lépett a napirendcsere. Ezek után a napirend előtti bejelentések következtek. A munkáltatók képviselői tiltakoztak azért, hogy elmaradt az a gazdasági-szociális fórum, amelyre az 1992. november 20-21-i ÉT megállapodás szerint négy témában a kormánynak kellett volna előterjesztést tennie.

Az első napirendi pont a „Konzultáció az 1994. évi gazdaságpolitikai intézkedések fő irányairól" címet viselte. A kormányzati oldalt vezető Szabó Iván pénzügyminiszter bevezetőjében kifejtette: a témát csak szeptemberben tárgyalja a parlament, de a benyújtása már az ÉT-t követő napon megtörténik. Beszélt arról, hogy a kormány alapvetően a deficit korlátozására törekszik, s ugyanakkor a deficiten belül jelentős átcsoportosításokat hajtanak végre. Kiemelt szerephez jut az agrárgazdaság, az infrastrukturális beruházások és a lakásépítés. Fontos elemként említette, hogy a beruházások növelése megjelenik az előterjesztett koncepcióban. Határozottabb fellépést kívánnak tenni a fekete jövedelmek ellen. A bankok feltőkésítése irányában lépni kívánnak, és ösztönözni akarják a kis és középvállalatokat. Megemlítette, hogy az alkalmazotti kedvezmény helyett a nyugdíjjárulék levonható lesz az adóalapból. Cseppet sem megnyugtató módon beszélt viszont a pénzügyminiszter a közalkalmazotti törvény bérigérvényének bevezetése lehetőségéről, az ezzel kapcsolatos lépésekről, illetve azok helyéről a költségvetésben.

A miniszter vitaindítója után Nagy Sándor a munkavállalói oldal szóvivője megjegyezte, hogy leghamarabb augusztusra lesz meg a feltétele a téma érdemi tárgyalhatóságának. Ezzel a pénzügyminiszter is egyetértett, ezek után megállapodtunk, hogy megfelelő előkészítés után néhány hét múlva ismét napirendre kerülhet az előterjesztés.

„Az 1993. évi tervezett gazdasági-pénzügyi intézkedések és azok hatásai" című napirendi pont tárgyalására ezek után került sor. Szabó Iván közölte: nem kíván szóbeli kiegészítést tenni, mert a dokumentumokat írásban megkaptuk, annyit azonban megjegyzett, mivel a témakör már a parlament előtt van, hogy sok képviselői módosítást nyújtottak be vele kapcsolatban. Ezek után Nagy Sándor a munkavállalói oldal soros ügyvivője kifejtette: az egy cím alatt benyújtott anyag két témakört (pótköltségvetés és ÁFA módosítás) takar. Megemlítette, hogy a pótköltségvetés elfogadásával a társadalombiztosítás gondjai (hiánya) nem szűnik meg. Beszélt arról, hogy a témaköröket nem lehet az 1993-as folyamatoktól függetlenül tárgyalni. Majd a munkavállalói oldal nevében kijelentette, hogy az oldal nem támogatja a pótköltségvetést és az ÁFA törvény módosítását.

A munkavállalókhoz hasonlóan nyilatkozott Szabó István, a munkáltatói oldal szóvivője is. Kiemelve, hogy a 93-as folyamatok elemzésekor az Érdekegyeztető Tanács tavaly november 20-21-i megállapodásból kell kiindulni. Kijelentete, hogy ők sem tudják támogatni a pótköltségvetést és az ÁFA módosítást.

A két oldal egybehangzó álláspontjára válaszolva Szabó Iván közülte, hogy megérti azokat, hiszen az oldalak nem lehetnek mindazon fontos információ birtokában, ami szükséges, hogy támogasság a benyújtott kormányjavaslatokat. Ezt elfogadva berekesztettük az ülést, de egy föl nem tett kérdés megválaszolatlan maradt: vajon miért nem vagyunk időben a megfelelő információk birtokában?

Q-ti

SZÓSZÓLÓ HÍRESZTELŐ

Nemzetközi atomfizikai konferencia

A debreceni atomfizikai kutatások nemzetközi elismertségét is jelzi, hogy nemzetközi atomfizikai konferencia helyszíne volt a hajdú-bihari megyeszékhely.

Berényi Dénes akadémikus, kutató professzor, a Magyar Tudományos Akadémia debreceni atommagkutató intézetében tartott sajtótájékoztatóján elmondta: a Nemzetközi Konferencia a Röntgen- és Atomi Belső-Héj Folyamatokról elnevezésű tanácskozáson a világ 36 országából mintegy háromszáz kutató vett részt. A konferencián a témával kapcsolatos kutatások eredményeit összegezték. Azt, hogy e sorba Debrecen is bekerülhetett, az ott folyó atomfizikai kutatások elismerése is — mondta Berényi professzor.

Az úgynevezett Tudományos Műhely elnevezésű másik tanácskozás keretében több mint tíz ország nyolcvan kutatója cserél véleményt az atomoknak a heves ütközések során — például a Napban, vagy a fúziós energiatermelő berendezésekben — megfigyelt viselkedéséről.

Halászati tudományos tanácskozás

A tulajdonosi bizonytalanság, a magas költség (különösen a víz árának emelkedése) és az aszály is sújtotta az elmúlt esztendőkben a halászatot. A jelenlegi haltermelés kétharmadát a tógazdaságok, egyharmadát pedig a természetes vizek adják — erről számoltak be néhány hete *Szarvason,* a *Haltenyésztési Kutató Intézetben* megrendezett országos halászati tudományos tanácskozáson.

A hazai haltenyésztési, halegészségügyi és halászati kutatások teljesen ellehetelenülnek ha a jövőfvi adórendeletek korlátozzák az alapítványi befizetések levonhatóságát az adóalapból — állapították meg többek között a tanácskozás résztvevői.

A Magyar Szociológiai Társaság kongresszusa

A rendszerváltozás alapvető ellentmondása az, hogy a változástól a lakosság az életszínvonal emelkedését, a társadalmi stabilitást várta, ám a rendszerváltozás gazdasági válság közepette valósul meg — hangsúlyozta megnyitó előadásában *Kolosi Tamás,* a Társadalomkutatási Informatikai Egyesület szociológusa, a *Magyar Szociológiai Társaság* 1993. évi kongresszusán, amelyet a Társadalmi átalakulás Kelet- és Közép-Európában címmel Miskolcon tartottak meg.

Mint mondta: annak ellenére, hogy a volt szocialista országok közül Magyarország volt a legfelkészültebb a rendszerváltozásra, a lakosság nagy része egyelőre csupán a hátrányait érzi. A válság feloldásához *plusz forrásokra* lenne szükség, ám az adósságszolgálat miatt az ország negatív szaldóval indult. Ellentmondó igények jelentkeznek a társadalomban amiatt is, hogy a politikai és a gazdasági rendszerváltozás egy időben megy végbe. A politikai rendszerváltozás ugyanis *nagyobb elitcserét igényelne,* viszont ez a *gazdaságot lassítaná,* mivel nagyobb állami beavatkozást tenne szükségessé. Ez az oka annak, hogy a leginkább jobboldali pártok lépnek fel a legbaloldalibb gazdasági programmal. Rámutatott: ellentmondásos az a helyzet, hogy a tőkés gazdaság kiépítése *tőkések nélkül* indult el. Ezért a hatalmi vákuumot az értelmiség töltötte ki, amely nem kívánja megosztani a hatalmat a kialakuló tőkés réteggel. A privatizáció azért *akadozik,* mert az értelmiség hátráltatni igyekszik a tőkés réteg megerősödését. Ezzel szemben a lakosság véleménye a közvélemény-kutatások alapján az, hogy a szakszervezetek után a magánvállalkozók befolyását kellene a leginkább növelni. Ez merőben ellentmond annak a privatizációellenes hangulatnak, ami a tömegkommunikációt uralja.

Összefoglalásképpen kijelentette: *az ellentmondások feloldása nélkül nem tűnik megoldhatónak a volt szocialista országok társadalmi válsága. A sikeres átalakulás feltétele, hogy a tőkés hatalomgyakorlás korlátozza az értelmiségi hatalomgyakorlást.*

(R)ÉSZT vettünk

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) 1993. évi közgyűlésén

Mint minden évben, az idén is megrendezték Genfben az ILO háromhetes közgyűlését, melyen az ENSZ tagországaiból 3-3 delegáció vett részt, kiegészítve egy sor nemzetközi szervezet képviselőjével. Az ÉSZT delegáltja Tóth Attila (e tudósítás szerzője) így nemcsak a munka világának színpompás keresztmetszetét láthatta, hanem alkalma adódott számos, érdekes és remélhetőleg hasznos tárgyalásra is.

Az ILO, melyet az ENSZ elődjétől, a Népszövetségtől örökölt (hasonlóan a magyar ÉT-hez), tripartit szervezet, vagyis gyűlésein a kormányok, munkaadók és munkavállalók (azaz szakszervezetek) képviselői vesznek részt. A témákat szakbizottságok vitatják és dolgozzák ki, először a három oldal külön-külön, majd együttes ülésen, általában éveken keresztül. A plenáris ülés színhelye az ENSZ Nemzetek Palotája (a régi Népszövetség), míg a bizottsági ülések egy része kiszorult az ILO modern épületébe.

A plenáris ülésen ennek megfelelően vagy speciális kérdéseket tárgyalnak, vagy a szervezet éves beszámolóját és terveit vitatják meg, és az esedékes tisztújítással foglalkoznak, vagy pedig az oldalvezetők mondják el szónoklataikat azoknak, akik pont erre kíváncsiak. Ilyenkor az általános érdeklődés minimális, a magyar delegáció, mivel 1-1 emberünk általában ott ült, kifejezetten a buzgó résztvevők nem túl nagy csoportját gyarapította.

A plenáris ülés laza lezserségével szemben a szakbizottságokra kifejezetten a porosz drill jellemző. Megérkezéskor be kell jelentkezni a szakbizottságba, ami megjelenik a napi bulettinban. Ugyanígy megjelenik, ha valakit törölnek egy-egy bizottságból, ami két meg nem jelenés esetén automatikusan megtörténik. Az ellenőrzés névsorolvasással, jelenléti ívvel vagy mindkettővel történik — szóval nincs pardon. Emlékezetes eset volt, amikor pár éve delegációnk néhány tagja csak a második hétre érkezett, de mivel precízek akartak lenni, a genfi miszszió segítségével jó előre bejelentkeztek a bizottságokba. Az eredmény sejthető: mire megérkeztek, már ki is voltak golyózva mind egy szálig.

A delegációk kiküldetési költségeinek finanszírozása kormányfeladat. A szakszervezeti oldal vezetője, a „munkásküldött" teljes három heti, a hat konföderáció vezetője pedig egy-egy heti ellátásban részesült. Így aztán a szegényebb konföderációk küldöttei között jómagam is egy hétig vehettem részt a közgyűlés munkájában.

A „Technikai Kooperáció" témájú szakbizottságba jelentkeztem be, felváltva egy másik küldöttel, folyamatos magyar munkavállalói részvételt adva a bizottságban. A munkásoldalt egy kiváló angol, William Brett vezette, hatékonyan szervezve az oldalüléseket, és brit szakszervezeti oroszlánként küzdve a bizottság másik két oldalával. A bizottsági munka során én arra hívtam fel a bizottság figyelmét, hogy a közép-kelet-európai országokban a tripartit szervezetekben (már ahol léteznek egyáltalán) a munkaadói és kormányoldalak nem jól definiáltak. A tetemes állami tulajdon vezetése ugyanis nem jelenik meg elkülönült, körülhatárolt formában a munkaadói oldalon, ami megnehezíti ezen szervezetek munkáját. A kooperációnak — mivel több országra jellemző, és ez egy-egy országban nagy volument jelenthet —, elő kell segítenie a helyzet letisztulását.

Óttlétem alatt a plenáris ülésen a magyar kormányoldal vezetője, Kiss Gyula munkaügyi miniszter, és munkásküldöttünk, Óry Csaba mondta el beszédét. A munkásküldöttet az ÉT munkavállalói oldala delegálta, beszédét ennek megfelelelően faxon egyeztette a konföderációk itthon maradt vezetőivel. Jó beszéd volt, tükrözte a magyar munkavállalók helyzetét és közérzetét napjainkban. Ha elolvassák néhány nyugati helyen, láthatják, hogy a rendszerváltás nem népünnepély.

A közgyűlésen találkozhattam régi barátokkal és új ismeretségeket szerezhettem, köztük Mona Hemmert, a finn AKAVA (Confederation of Unions for Academic Professionals) titkárát, és William Brettet, a brit Institution of Professionals Managers and Specialsts vezetőjét.

Az AKAVA országos konföderáció Finnországban — az az állítás, hogy az ÉSZT-hez hasonló szervező szövetség másutt, és főként „nyugaton nem létezik, egyszerűen hamis. Elgondolkoztató, hogy olyan szakmákat is szerveznek (orvosok, jogászok, egyházi alkalmazottak) is, akikre Magyarországon idáig kevesen gondoltak, mint szakszervezeti tagokra. Mona Hemmer elmondta, hogy kezdetben náluk is kamarák működtek ezeken a területeken, de mivel a privatizáció előrehaladtával magánszektor munkavállalóként kezdte alkalmazni a korábban inkább önálló egzisztenciájú szakembereket, jobbnak látták, ha szakszervezet után néznek.

A privatizáció utáni helyzet tanulságaira mutatott rá William Brett. A thatcheriánus államtanítás során Angliában több, korábban közszolgálati tevékenység ment át magánkézbe. A közszolgálati szektor szakszervezetei viszont brit pragmatizmussal megtartották régi kapcsolódásaikat, és így nem forgácsolódtak szét, és erejük nem csökkent.

A társadalombiztosítási választások, ami „szakszervezeti választások" néven ment a nemzetközi szakszervezeti köztudatba, olyan kérdés volt, amiről rengetegen kérdeztek. Tárgyalásaim folyamán immár nem kellett újra és újra bizonygatni, kik vagyunk, mik vagyunk. Mindaz a tartózkodás és gyanakvás, ami korábban — félreértések és manipulációk következtében — körülvett bennünket, eltűnt. A magyar szakszervezeti konföderációk immár elfogadott és befogadott tagjai a nemzetközi közösségnek, rajtuk áll, hogyan élnek ezzel a lehetőséggel. **T. A.**

Interpelláció

A kérdés:
a Magyar Geológiai Szolgálatról, a földtani feladatokról szóló miniszteri rendelet tervezetéről

Aki kérdez: Vastagh Pál (MSZP)

Tisztelt Miniszter Úr!

A bányászatról szóló törvény parlamenti vitájában az egyik legnagyobb konfliktust kiváltó témakör az állami földtani kutatások feladataihoz és azok intézményeihez kapcsolódott. Lényegében ahhoz, hogy ezek alapvetően állami feladatok-e, vagy elláthatók vállalkozási formában is. A törvény végül is ezeket állami feladatoknak minősítette és ellátásukat állami intézményhez kötötte. Információim szerint a tárca egy rendelet kibocsátására készül, és ennek kapcsán kérdezem, Tisztelt Miniszter Úrtól:

— A rendelettervezet szerint *megakarják-e szüntetni az 1869-ben alapított Magyar Állami Földtani Intézetet és az 1919-ben alapított Eötvös Loránd Geofizikai Intézetet?*

— A rendelettervezet mennyiben áll összhangban a bányászatról szóló, ez év májusában elfogadott törvény megoldásaival?

A válasz:

A Magyar Állami Földtani Intézet és az Eötvös Loránd Geofizikai Intézet megszüntetéséről

Aki válaszol: Latorcai János, ipari és kereskedelmi miniszter:

A földtan irányításának jelenlegi szervezeti rendszere a központi tervgazdasági irányítás időszakában alakult ki, amikor *az állam tervezte, szervezte, irányította és ellenőrizte valamennyi földtani kutatást.* A földtani kutatások feladatai a népgazdasági tevekben is megjelentek, és kialakultak ezzel együtt a földtani irányítás államigazgatási és intézményi szervezetei, valamint ehhez kapcsolódóan egy sajátos államigazgatási és anyagi jogi szabályozási rendszer... Az Országgyűlés ez év április 20-án elfogadta a bányászatról szóló törvényt, melynek értelmében az állam földtani, földtani kutatási feladatait, valamint az ásványvagyon-gazdálkodással összefüggő feladatokat önálló költségvetési intézményként a *Magyar Geológiai Szolgálat* látja el. A Magyar Geológiai Szolgálat létrehozásával megítélésünk szerint *jól ötvözhetőek a tudomány, valamint piacgazdaság követelményei a közigazgatási racionalitással. Az egységes intézménnyel jobb feltételeket lehet kialakítani a geológiai és geofizikai tevékenységhez fűződő jelentős tudományos és gazdasági követelmények megvalósítására.*

Mindezekre tekintettel a Központi Földtani Hivatalt — úgy, mint ahogy ez a törényben is benne van — meg kell szüntetni, és a bányászatról szóló törvénnyel összhangban a földtan állami feladatainak végrehajtását a Magyar Geológiai Szolgálat hatáskörébe kell utalni. (...)

A tervezetet a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszterrel, *dr. Gyurkó János* úrral készítettük elő ... E tervezetből láthatóan a Magyar Állami Földtani Intézetre és a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézetre támaszkodó Magyar Geológiai Szolgálat országos hatáskörű szervként fog működni. Az intézményi rendszerben a *Magyar Állami Földtani Intézet és a Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet* a Magyar Geológiai Szolgálat **egy-egy önálló szakmai intézményeként fog működni.** Megítélésünk szerint *az egységes intézménnyel jobb feltételeket lehet kialakítani a geológiai és a geofizikai tevékenységhez fűződő tudományos és gazdasági követelmények megvalósítására.*

Említettem, hogy az intézményi reform lényeges eleme, hogy a geológiai és a geofizikai tevékenységgel összefüggő vállalkozói tevékenységeket a költségvetés továbbiakban nem finanszírozza. A gazdasági kabinet úgy foglalt állást, hogy a Magyar Geológiai Szolgálat főigazgatója a geológiai és geofizikai tevékenységekkel összefüggő vállalkozásokra vállalkozási tipusú szervezeteket hozzon létre. Az állam földtani feladatait azonban, amelyeket — mint már említettem — a lehetőségek keretei között a költségvetés a továbbiakban is támogat, az egységes Magyar Geológiai Szolgálat látja el...

Szószóló kommentár

A Szószóló információi szerint az egykori **Központi Földtani Hivatal, a Magyar Állami Földtani Intézet,** valamint az **Eötvös Loránd Geofizikai Intézet** 1990-ig a Magyar Állam költségvetésének *egyetlen rovatát* képezte. A két kutatóintézet számára a kutatási pénzt a földtani hivatal „osztogatta", miközben elítélendő módon *ötvözte a tudomány, valamint a szocialista piacgazdaság követelményeit a közigazgatási racionalitással, élve azzal, hogy egy egységes intézménnyel jobb feltételeket lehet kialakítani a geológiai és geofizikai tevékenységhez fűződő jelentős tudományos és gazdasági követelmények megvalósítására.*

Az 1990 előtti státus quot éppen ezért egy tollvonással éppen *Bod Péter Ákos* miniszter úr megszüntette: s lett ez által önálló költségvetési rovat a Magyar Állami Földtani Intézet és az Eötvös Lóránd Geofiziai Intézet.

Most Latorcai miniszter úr „visszakorszerűsít", újra létrehozandó azt az állapotot, amikor *a földtan irányítását az állam tervezi, szervezi, irányítja és ellenőrzi.* Megteremtve ezzel az elérendő célt *a földtani irányítás államigazgatási és intézményi szervezeteinek* (évtizedekig kipróbált) *összefonódását*, valamint — Latorczai úr szavait idézve — „ehhez kapcsolódóan egy sajátos államigazgatási és anyagi jogi szabályozási rendszert." Nem elítélendő viszont, hanem példamutató zsenialitással kitaláltatott, hogy *ötvözik a tudomány, valamint a piacgazdaság követelményeit a közigazgatási racionalitással, élve azzal, hogy egy egységes intézménnyel jobb feltételeket lehet kialakítani a geológiai és geofizikai tevékenységhez fűződő jelentős tudományos és gazdasági követelmények megvalósítására.*

*

A Szószóló pusztán egyetlen kérdés megválaszolásával maradt adós. Lapzártánkig nem sikerült megtudnunk: a piacgazdasági követelményeket a közigazgatási racianalitással ötvöző tudománypolitikai (re)konstrukcióért ki veszi fel az újítási díjat?

d. l.

SZÓSZÓLÓ
A Tudományos Dolgozók Szakszervezetének lapja
Felelős szerkesztő:
Dr. Dura László
A Szószóló szerkesztőségi tanácsadó testületének elnöke:
Dr. Pomogáts Béla
Kiadja: a TUDOSZ
Felelős kiadó: Dr. Révész Márta
Nyomás: Szikra Lapnyomda Rt.
Dr. Csöndes Zoltán
elnök-vezérigazgató
ISSN 0239-0035

A TUDOSZ-hoz tartozó munkahelyeken

Közalkalmazotti tanács választásának eredményei

Intézet megnevezése	Közalkalmazotti tanács				Reprezentativitás		
	Sum.	TUDOSZ	TDDSZ	Független	TUDOSZ	TDDSZ	Sum.*
MTA Atommagkutató Intézet	9	7	2	—	130,8	24,9	128,7
MTA Csillagászati Kutatóintézet	3	3	—	—	35,3	—	37,3
MTA Földrajztudományi Kutatóintézet	3	3	—	—	44,3	—	44,3
MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet	3	1	1	1	14,7	21	57,7
MTA KFKI Mérés- és Számítástechnikai Kutatóintézet	7	3	1	3	25	9,6	56,9
MTA Matematikai Kutatóintézet	3	3	—	—	41,7	—	41,7
MTA Zenetudományi Intézet	3	1	1	1	8,6	29	37,6
MTA Politikatudományok Intézete	3	3	—	—	51,3	—	51,3
MTA Irodalomtudományi Intézet	3	1	1	1	18,2	17,8	43,3
MTA Izotópkutató Intézet	7	7	—	—	107	—	107,7
MTA Szegedi Biológiai Központ	9	7,5	0,5	1	185,6	12,1	221,4
MTA Központi Kémiai Kutatóintézet	9	4	4	1	87,8	78	240,4
MTA MFKI Műszaki Fizikai Kutatóintézet	9	6	1	2	83,7	9,7	128,3
MTA Közgazdaságtudományi Intézet	3	1	1	1	27,33	12,33	52,6
MTA Természettudományi Kutatólaboratórium	7	1	5	1	33,1	50,7	89,8
MTA KFKI-Szilárdtest-fizikai Kutatóintézet	7	6	1	—	57	17,7	74,7
MTA KFKI-Részecske és Magfizikai Kutatóintézet	9	6	2	1	76,8	37,1	125,5
MTA Történettudományi Intézet	3	1	1	1	15	14,7	44
MTA Néprajzkutató Intézet	3	1	1	1	9,7	8	30,3
MTA Nyelvtudományi Intézet	7	4	3	—	33,9	24,3	63,9
MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	7	7	—	—	57,7	—	59
MTA Enzimológiai Intézet	3	2	—	1	27,3	9,3	56,6
MTA KFKI-Atomenergiai Kutatóintézet	9	2	—	—	28,8	—	133,3
MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézet	3	1	2	—	16,0	16,3	32,3
MTA KFKI-Anyagtudományi Kutatóintézet	7	?	?	—	44,7	22,1	66,8
MTA Ipar- és Vállalatgazdálkodási Kutatóintézet	3	1	—	2	5,3	—	11,7
MTA Régészeti Intézet	3	1(?)	—	2(?)	23,7	—	40
MTA Pszichológiai Intézet	3	1	—	2	22,7	—	54
MTA Regionális Kutatások Központja	3	1	—	2	30,3	—	65
MTA Állami és Jogtudományi Kutatóintézet	3	3	—	—	22	—	22
MTA Művészettörténeti Kutatóintézet	3	1	—	2	5,3	—	26
Országos Munkavédelmi Tudományos Kutatóintézet	3	3	—	—	67,3	—	74
Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet	9	6	—	31	60,7	—	167,8
Magyar Állami Földtani Intézet	9	9	—	—	139,7	—	191,5
Haltenyésztési Kutatóintézet	7	?	—	?	31	—	67,5
Összesen					1752,2	414,6	2744,9
Százalékos megoszlás					63,8%	15,1%	

*A független jelöltekre leadott szavazatokat is tartalmazza.

dr. Révész Márta

NÉZŐPONT

ÁFÁS SZÁMLA

Az áfa-törvény július 1-jétől a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiség nélküli szervezetek értékesítési és szolgáltatásnyújtási tevékenységével kapcsolatban teljes körű nyugtaadási kötelezettséget ír elő. A nyugtaadási kötelezettség arra a magánszemélyre is kiterjed, aki közterületen, utcán, placcon vagy kocsisoron sétálgat le-fel és saját termékét vagy speciális igényeket kielégítő szolgálatait kívánja forintra vagy valutára beváltani.

Mindenek előtt leszögezzük: a TUDOSZ egyetért a nyugtaadási kötelezettség bevezetésével, egyértelműen számla párti. Más érdekvédelmi körök azonban szerették volna elérni, hogy a közterületeken és a placcokon azokat ne terhelje nyugtaadási kötelezettség, akik elsődlegesen saját, illetve családi szükségleteikre termelnek, vagy az abból maradt felesleget — eseti jelleggel — alkalom szerint kínálják fel az érdeklődő kéjenc népségnek. A Szószóló lapzártájáig nem vezettek eredményre ebben a fontos — ügyben a kötelező nyugtaadás feltételeiről — a kormány képviselői és az érintett érdekképviseletek közötti tárgyalások. Annak ellenére, hogy az APEH szakemberei vállalták, hogy a nyugtaadási kötelezettség alóli egyedi felmentési kérelmeket gyorsítotteljárás keretében bírálnák el, valószínűsíthető, hogy az alanyi jogon árusítók — nyomást gyakorlandó — „kényszerszabadságot" vesznek ki a nemzet közterületein, a magyar placcokon.

Kormánynyilatkozat: a tárgyalások (Zsák)utcába jutottak

„A kormányzati szervek képviselői sajnálattal állapítják meg, hogy egy törpe minoritás (akik utcára vitték egyebek mellett a tiltakozásukat is!) nem hajlandók eltekinteni azoktól a követelésektől, amelyek hatályos jogszabályokat sértenek és amelyeknek teljesítése nem tartozik a szabad választások után megalakult legitim magyar kormány hatáskörébe, a tárgyalások ezért zsákutcába kerültek.

A kormányzat ennek ellenére a jövőben is kapcsolatban kíván maradni a *Placc-, Kocsisor- és Közterületi Munkavállalók* törvényes érdekvédelmi szervezteivel, és képviselőik továbbra is készek tárgyalni azokról az ésszerű javaslatokról, amelyek a hatályos jogi szabályozás keretén belül megvalósíthatók."

(dura)